

פרשת שופטים תשע"ו

מלך ישראל

Sponsored by friends of David Wachs in his memory
לעיי"נ דוד בן מרדכי שמואל ז"ל

דברים פרק טו

(יח) שֹׁפְטִים וְשֹׁטְרִים תִּתֵּן לָךְ בְּכָל שְׁעָרֶיךָ אֲשֶׁר יִקְוֶה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ לְשִׁבְטֶיךָ וְשֹׁפְטוּ אֶת הָעָם מִשֹּׁפֵט צָדֵק: (יט) לֹא תִטֶּה מִשֹּׁפֵט לֹא תִכְיֶר פְּנִים וְלֹא תִקַּח שֹׁחַד כִּי הַשֹּׁחַד יַעֲרֹר עֵינַי חֲקָמִים וְיִסְלְףוּ דְבָרֵי צְדִיקִים: (כ) צָדֵק צָדֵק תִּרְדֹּף לְמַעַן תִּחְיֶה וְיִרְשֶׁת אֶת הָאָרֶץ אֲשֶׁר יִקְוֶה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ:

רש"י

(יח) **שופטים ושוטרים** - שופטים, דיינים הפוסקים את הדין. ושוטרים, הרודין את העם אחר מצותם. שמכין וכופתין במקל וברצועה עד שיקבל עליו את דין השופט: **בכל שעריך** - בכל עיר ועיר: **לשבטיך** - מוסב על תתן לך. שופטים ושוטרים תתן לך לשבטיך בכל שעריך אשר ה' אלהיך נותן לך: **לשבטיך** - מלמד שמושיבין דיינין לכל שבט ושבט ובכל עיר ועיר: **ושפטו את העם וגו'** - מנה דיינין מומחים וצדיקים לשפוט צדק: (יט) **לא תטה משפט** - כמשמעו: **ולא תכיר פנים** - אף בשעת הטענות. אזהרה לדיין שלא יהא רך לזה וקשה לזה, אחד עומד ואחד יושב. לפי שכשרואה שהדיין מכבד את חברו מסתמין טענותיו: **ולא תקח שחד** - אפילו לשפוט צדק: **כי השחד יעור** - משקבל שחד ממנו אי אפשר שלא יטה את לבו אצלו להפוך בזכותו: **דברי צדיקים** - דברים המצודקים, משפטי אמת: (כ) **צדק צדק תרדוף** - הלך אחר בית דין יפה: **למען תחיה וירשת** - כדאי הוא מנוי הדיינין הכשרים להחיות את ישראל ולהושיבן על אדמתן:

דברים פרק יז

(יד) כִּי תָבֹא אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר יִקְוֶה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ וְיִרְשָׁתָהּ וְיִשְׁבַּתָּהּ בָּהּ וְאָמַרְתָּ אֲשִׁימָה עָלַי מֶלֶךְ כְּכָל הַגּוֹיִם אֲשֶׁר סְבִיבְתַי: (טו) שׁוֹם תְּשִׂים עָלֶיךָ מֶלֶךְ אֲשֶׁר יִבְחַר יִקְוֶה אֱלֹהֶיךָ בּוֹ מִקִּרְבֵּי אֲחֵיךָ תִּשָּׂים עָלֶיךָ מֶלֶךְ לֹא תוּכַל לָתֵת עָלֶיךָ אִישׁ נָכְרִי אֲשֶׁר לֹא אֲחִיךָ הוּא:

העמק דבר

(יד) **ואמרת אשימה עלי מלך** - אין הפי' אמירה כמשמעו בפה אלא כלשון ואמרת אוכלה בשר וכדומה. אכן לפי לשון זה הי' במשמע שאין זה מצוה במוחלט למנות מלך אלא רשות כמו ואמרת אוכלה בשר וגו'. והרי ידוע בדברי חז"ל דמצוה למנות מל וא"כ למאי כתיב ואמרת וגו'. ונראה דמשום דהנהגת המדינה משתנה אם מתנהג עפ"י דעת מלוכה או עפ"י דעת העם ונבחרים. ויש מדינה שאינה יכולה לסבול דעת מלוכה. ויש מדינה שבלא מלך הרי היא כספינה בלי קברניט. ודבר זה א"א לעשות עפ"י הכרח מ"ע. שהרי בענין השייך להנהגת הכלל נוגע לסכ"י שדוחה מ"ע מש"ה לא אפשר לצוות בהחלט למנות מלך כ"י שלא עלה בהסכמת העם לסבול עול מלך עפ"י שרואים מדינות אשר סביבותיהם מתנהגים בסדר יותר נכון. או אז מ"ע לסנהדרין למנות מלך. והא ודאי א"א לפרש שאין בו מ"ע כלל אלא כמו ואמרת אוכלה בשר וגו' וזבחת מבקרך וגו' שאינו אלא לאו הבא מכלל עשה שלא לאכול בלי שחיטה. הי"נ נימא דה"פ שום תשים עליך מלך אשר יבחר וגו' לא תוכל וגו' דוקא אשר יברך. אבל א"א לפרש הכי דאם כן מאי איריא וירשתה וישבת בה ולא קודם. הא אפילו קודם ירושה שרי לעשות מלך שהרי יהושע היה כמו מלך כמש"כ הרמב"ם הלי' מלכים פ"א ה"ג ופ"ג ה"ח יע"ש וכ"ה בסנהדרין ד"יט אלא ע"כ מצוה הוא ומ"מ אין סנהדרין מצווין עד שיאמרו העם שרוצין בהנהגת מלך. ומש"ה כל משך שלש מאות שנה שהיה המשכן נבחר בשילה לא היה מלך והיינו משום שלא היה בזה הסכמת העם: **ככל הגוים אשר סביבותי**. לא לענין משפטים מיירי דזה אסור לנו מלצאת ממשפטי התורה ושמ"ה הקפיד הקב"ה על ישראל בימי שמואל כשאמרו ושפטנו מלכנו ככל הגוים וגו'. וגם לא לענין מלחמה עם אוה"ע שגם זה הקפיד הקב"ה ואמר לשמואל שלא אותך מאסו כי אם אותי מאסו ממלך עליהם. פי' לא כווננו לענין משפטים שנוגע לשמואל אלא לענין מלחמה שהיו בכל ימי השופטים בלי משגיח קבוע על צרכי הכלל בענין מלחמה עם אוה"ע עד בוא דבר ה' ע"י שופט. והמה רצו שיהיה מלך משגיח ע"י. וע"ז הקפיד הקב"ה. אלא פי' מקרא דילן ככל הגוים אשר סביבותי. היינו לענין הנהגת המדינה וכמש"כ דבזה משתנים דעות ב"א היאך מתנהג יותר בטוב. ומש"ה נדרש להסכמת המדינה לאמר אשימה וגו':

רמב"ן

(יד) **ואמרת אשימה עלי מלך** - על דעת רבותינו (ספרי ראה סז), (סנהדרין כ ב) כמו ואמור אשימה עלי מלך, והיא מצוה עשה שיחייב אותנו לומר כן אחר ירושה וישיבה, כלשון ועשית מעקה לגגך (להלן כב ח), וזולתם. והזכיר "ואמרת", כי מצוה שיבואו לפני הכהנים הלויים ואל השופט ויאמרו להם רצוננו שנשים עלינו מלך: ולפי דעתי עוד, שגם זה מרמיזותיו על העתידות, שכן היה כששאלו להם את שאול אמרו לשמואל (ש"א ח ה) שימה לנו מלך לשפטנו ככל הגוים, וכן כתוב שם (פסוק כ) והיינו גם אנחנו ככל הגוים ושפטנו מלכנו וגו', כי מה טעם שתאמר התורה במצוה "ככל הגוים אשר סביבותי", ואין ישראל ראויים ללמד מהם ולא לקנא בעושי עולה, אבל זה רמז לענין שיהיה, ולכך באה הפרשה בלשון הבינוני, כאשר פירשתי כבר (לעיל ד כה):

Visit www.atid.org/shiur for audio recordings, Podcasts, or to sign-up to receive sources in advance.
Visit www.WebYeshiva.org to sign up for Rabbi Brovender's fully interactive, online Yeshiva.

ספר המצוות לרמב"ם מצות עשה קעג

והמצוה הקע"ג היא שצונו למנות עלינו מלך מישראל יקבץ כל אומתינו וינהיגנו. והוא אמרו ית' (שם יז) שום תשים עליך מלך. וכבר קדם לנו (מ' כ ולק' קפח) לשונם בספרי שלש מצות נצטוו ישראל בכניסתן לארץ למנות להם מלך ולבנות להם בית הבחירה ולהכריע זרעו שלעמלק. ולשון ספרי ג"כ שום תשים עליך מלך מצות עשה. ובא בפירוש (ספרי, מתני' סנה' כב א ושי"ט) שאמרו שום תשים עליך מלך שתהא אימתו מוטלת עליך ושייאמן בו מהכבוד והגדולה והמעלה התכלית האחרון שאין למעלה ממנה עד שתהיה מדרגתו אצלנו יותר גדולה ממדרגת הנביא משאר הנביאים שיהיו בדורו. ובבאור אמרו (הוריות יג א) מלך קודם לנביא. וכל זמן שיצוה המלך הזה צווי שלא יהיה סותר מצוה מן התורה הנה אנחנו חייבים לשמוע מצותו ומי שיעבור על מצותו ולא ישמע אליו הנה מותר למלך להרגו בכל עניין שירצה וכמו שאמרו אבותינו על עצמם (יהושע א) כל איש אשר ימרה את פיך ולא ישמע אל דברך לכל אשר תצונו יומת. וכל מורד במלכות יהיה מי שיהיה דמו מותר למלך שהוקם על פי התורה. וכבר התבארו משפטי מצוה זו כולם בשני מסנהדרין (יט - כ ב, כב א) וראשון מכריתות (ה ב) ושביעי מסוטה (מ ב - מא ב):

שופטים פרק ח פסוק כג

וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים גְּדַעוֹן לֹא אֶמְשַׁל אֲנִי בְּכֶם וְלֹא יִמְשַׁל בְּנֵי בְּכֶם יִקְנֹק יִמְשַׁל בְּכֶם :

שמואל א פרק ח פסוק ז

וַיֹּאמֶר יִקְנֹק אֶל שָׁמוּאֵל שְׁמַע בְּקוֹל הָעָם לְכָל אֲשֶׁר יֹאמְרוּ אֵלַיךְ כִּי לֹא אֶתְּךָ מָאֲסוּ כִּי אֶתִּי מָאֲסוּ מִמֶּלֶךְ עֲלֵיהֶם :

שמואל א פרק יב פסוק יב

וַתֵּרְאוּ כִּי נָחַשׁ מֶלֶךְ בְּנֵי עַמּוֹן בָּא עֲלֵיכֶם וַתֹּאמְרוּ לִי לֹא כִּי מֶלֶךְ יִמְלֵךְ עָלֵינוּ וַיִּקְנֹק אֱלֹהֵיכֶם מִלְּפָנֶיךָ :